

Svartåbygden - liten naturöversikt

För den som älskar friluftsliv och naturstudier, fiske mm, kan nog Svartåbygden, bjuda skäppan full.

De många sjöarna, de stora skogarna tallmoarna och sist men inte minst de vida mossarna, varav Gåssjömossen är den största och famnar 1200 goda tunnland!

För fågelskådaren börjar säsongen med att under lugna, stjärnklara marsnätter besöka skogarna mellan Skagern och Toften, samt Ryttraråsen, där pärlugglorna ackustiskt behärskar natten. På samma plats, lite senare på året, under de ljusa, varma nätterna kring midsommar bjuds naturvännerna på en av de vackraste upplevelserna för sinne och öra, trädlärkans vemodigt ljuva sång, ackompanjerad av nattskärrans spinnare.

Om än skogarna nuförtiden är genomhuggna - några urskogar finns tyvärr ej längre, finns ännu några spelplatser kvar för tjädern den nordiska skogens stora tupp. Och frostiga april och majmorgnar, ljuder orrkuttret kilometervitt från mossar och myrar. Våra stora, relativt orörda högmossar, är vid sidan av fjälllandskapet det mest ursprungliga i vår natur.

Fågelfaunan är fåtalig beträffande antalet arter, men särpräglad på ett faschinerande sätt.

En av högmossens karaktärsfåglar torde vara den rödstrupiga smålommen, som i tysthet kläcker sina ungar i någon svåråtkomlig göl, men som låter så mycket ljudligare när han sträcker till och från sina häckningsplatser på myren. Andra karaktärsfåglar på Svartåbygdens mossar är bl.a, tranan, grönbena, men framför allt ljunpiparen. Denna fågel är det yppersta och allom fattliga exemplet på logiken och samklngen i naturen.

En konsert med sjungande ängspiplärka, joddlande grönbena, tranrop, ackompanjerande av ljunpipare skulle aldrig kunna tänkas i en grönskande lund, den är blott möjlig i ett landskap präglad av vemod och oändlighetsperspektiv.

Svartåbygdens många sjöar är en av den näringsfattiga typen och fågelfaunan är därefter. Fiskmåsen och drillsnäppan är karaktärsfåglar, men ett och annat par av storlom häckar också, och som med sina vildmarksaktiga rop skänker en stämning av urtid kring hemvattnen.

Sångsvanarna började häcka i Lilltysslingen för ca 25 år sedan. Han gör det alltjämt, varje år komma fyra svanungar på vingarna. Men i Gåssjön där också ett par häckar, blir det nästan aldrig svankycklingar i boet, vad det nu kan komma an på.

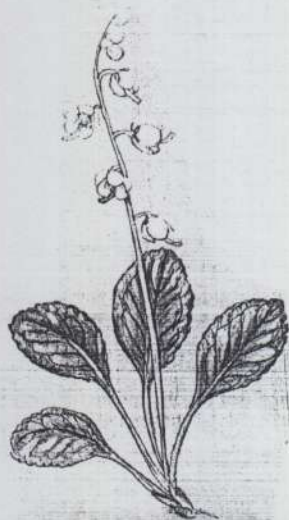
Så över från fåglar till blommor.

En fin botanisk lokal är Limudden, där framlidne botanisten Åke Carlstedt fann orkideerna, knärot, brudsporre och grönvit nattviol. Vidare fem pyrolaarter, bl.a den sällsynta grönpyrolan och den vackra ögonpyrolan. På Tranhalsmossen, stora Klingen, Gåssjömossen m.fl, lokaler har den lilla, anspråkslösa orkideen myggblomster säkra växtplatser. Och lite mera västerut på Julömossen finns, åtminstone vissa år, rikligt med ängsnycklar och sumpnycklar. På fastare mark vid, samma lokal växer klockljung i mängd. Myrliljan är funnen främst runt Storholmen, mitt på S:a Åsmossen, medan den insektsfångande tätörten förekommer rikligt efter epa - vägen söder om Stormossen.

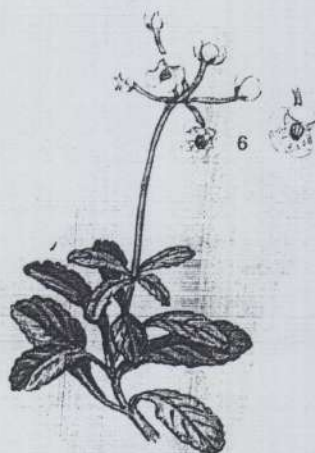
Slutvinjett i denna lilla botaniska översikt får bli en riktig raritet. I början av 1970-talet fann framlidne skogvaktaren Ingemar Blomqvist, en växtplats för ryl helt nära Sidsjön. Denna blomma är mycket sällsynt, få botanister har sett den, men i Svartå-skogarna finns hon ännu den dag som i dag är.

Svartå ligger geografisk sett, mitt på vattendelaren mellan, Västerhavet och Östersjön Ölen - Stora o Lilla Björken, avvattnas åt öster, medan den närbelägna Gåssjöns vatten vi Letälven - Skagern - Väneren rinner ut i Kattegatt.

Naturskyddsföreningen
Lennart Ahlen

GRÖNPYROLA

RYL